

pentes gangrænas causaturos : aut sanguinem nimis densum & immeabilem in eadem vasa vitalia cerebri, pulmonum &c. impingi, subsecuturis itidem vehementissimis inflammationibus, suppurationibus aut gangrænis, plerumque inevitabilis interitûs causis (a).

DIVISIO FEBRIUM.

THESIS XXIV.

OMnes febres communiter & primariò dividuntur in duas classes continuarum & intermittentium.

Quidquid februm est, ad hæc duas classes reduci potest, ut cæterum ratione aliorum symptomatum diversissimas facies exhibeant. Centena quidem nomina februm reperias: sed hæc quemadmodum a singulari quodam symptomate profecta sunt, ita particulares februm affectiones declarant, ipsas verò classes primarias non mutant, uti ex sequentibus patebit.

Fundamentum autem hujus divisionis in modo consistit, quo febres omnes solent decurrere: vel enim conceptam pulsûs velocitatem aliâque caloris & ægritudinis symptomata usque ad finem morbi continuant, vel diversis accessionibus stato tempore redeuntibus decursum suum absolvunt. Itaque

THE-

(a) BOERHAV. Aph. §92. Vid. v. SWIETEN Comment. in prædictos Aphor.

THESIS XXV.

Febbris continua est, cujus omne tempus una accessio est a principio ad solutionem usque (a).

Sive quæ motum febrilem semel excitatum uno impetu ad finem perducit (b). Ità ut à primo invasionis tempore usque ad finem morbi semper eadem, nec ullâ notabili remissione aut intermissione interrupta sit, licèt remissionem generalem instar aliarum febrium initio & fine pro stadiis suis obrineat.

THESIS XXVI.

Febbris intermittens illa dicitur, quæ plures paroxysmos certis intervallis, quibus febris abest, distinctos habet intercedente plenariâ apyrexia.

Cùm prima febris accessio, postquam aliquamdiu duravit, sensim ità defervescit, ut nihil postea de febre seu pulsu velociore amplius supersit, quamvis æger adhuc aliquam ægritudinem sentiat, febris vocatur *intermittens*, quamdiu nempe hunc decursum servat. Si verò aliquid pulsus febrilis inter singulos paroxysmos remaneat, sopitis licèt aliis symptomatibus, tantùm *remittens* est.

Paroxysmus est recrudescencia febris antea sopitæ in intermittentibus: in continuis verò est tempus morbi vehementius ob graviora & copiosiora symptomata (c). Dicitur etiam exacerbatio, accessio &c.

Apyrexia

(a) GALEN. de Febr. Lib. 2. Cap. 2.

(b) BOERH. 727. Aph.

(c) Vid. BARTH. CASTELLI Lexicon Med.

Apyrexia five intermissio est plenaria paroxyfmi aut febris totius cessatio faltem quò ad symptomata essentialia.

Sepofitis tantisper intermittentibus continuarum ultiores divisiones prosequemur.

THESIS XXVII.

PORRò febres continuæ vulgò subdividuntur ab authoribus in continuas simpliciter tales, continentes dictas, & in continuas remittentes.

Hanc febrium continuarum divisionem afferemus intelligendorum veterum scriptorum causâ, quamvis eam, nostro sub cœlo faltem, obrinere non arbitremur, uti ex sequentibus patebit.

THESIS XXVIII.

FEBRES continuæ simpliciter tales, græcis pyreta *fynechonta*, quarum definitio *Thef. 25.* data fuit, ex *Pathol. Method.* DE SAUVAGES numerantur sequentes.

I. *Ephemera*, si ultra 24. horas non excurrat, *simplex* dicta, levissima febris, vitæque periculo carens, vix aliis symptomatibus stipata, quàm calore miti, lassitudine, levi dolore capitis, & siti: suscitata a levissimis causis externis, in corpore puro, seu nullo humorum vitio laborante, a calore nimirum vel frigore externo, motu majore, potu calefaciente, ingluvie leviori, perspiratione prohibita &c. Si ad 4. dies producat, *prolongata seu plurium dierum Ephemera dicitur.*

Ephemeram hanc plurium dierum alii vocant *synocham inflativam*, eò quòd sub illa corporis habitus quasi

inflari videatur, & materies exanthematica benigna e. g. in morbillis & variolis ad cutis superficiem propellatur.

In hisce Ephemeris omnes humores boni sint, nec ulla prædispositio morbosa adsit necesse est, alioquin in synochum putridam abeunt: solus humorum motus concitator peccat.

2. *Synochus simplex* sive non putris ad integram septimanam decurrens, aliquantò gravioribus pluribusque symptomatibus affligens, secuta easdem causas, sed paulò intensiores, efficientes copiosorem & tenaciorem materiem morbosam in corpore, cæterùm ad eam subigendam vel expellendam debiliore.

In hac nullum quidem vitium humorum præcedit, sed infertur illis aliqua saltem mutatio per causas procatarcticas & per ipsam febrim parumper degenerant fluida.

3. *Synochus putris*, sive continua putrida ad duas tréve septimanas excurrens, iisdem quidem causis procatarcticis excitata, sed incidens in corpus notabili pridem humorum corruptelâ prædispositum, multò graviora symptomata, deliria, cephalalgias, nauseam, vomitum, siccitatem, æstum, pulsus inæqualem &c. vitæque periculum affrens, imprimis calore mordaci & manum applicatam quasi pungente dignoscenda.

Nihil suave, nihil moderatum neque ephemeris simile habet hæc febris, sed mordax potiùs quodammodo est, ut lædat, mordetque tactum veluti fumus oculos ac naves (a).

4. *Hæctica* vulgò lenta febris, quæ ultra quatuor hebdomadas ad septimam & diutiùs durat cum lentâ consumptione corporis.

THESIS

(a) GALEN. de Febr. diff. L. 1. Cap. 9.

THESIS XXIX.

UTilissimum est tyroni, sed non adeò expeditum, prænoscere, utrùm incipiens febris futura sit non putris, sive putrida?

Hoc criterium in eo latet, ut attendat *1mo* ad prægressa: utrùm ægrotus laudabili, blandâ, non acri nec spirituosâ diætâ sine ingluvie usus fuerit? an vehementioribus animi pathematibus, imprimis irâ, mœrore, curis, lubricationibus nimiis &c. immunis vixerit? *2do* ad præsentia: an nulla signa notabilis cacochymiaë, acrimoniaë, & obstructionis ex facie decolore aliisve phænomenis appareant? an aër sit purus non contagiosus? an symptomata mitia, pulsus æqualis & mollis, calor blandus, & roscidus cutè brevè humescente, urina naturali non multùm dissimilis &c. hæc si itâ sint, rectè conjicimus febrem futuram Ephemeram vel synochum non putrem: Si his contraria adfuerint, contraria timenda sunt.

THESIS XXX.

Porrò putredinis nomen cùm apud medicos valde generale & multifarium sit, plurésque putridi species adnotet, variaë quoque febrium putridarum species occurrunt.

Vera putredo locum non habet in corpore, nisi fortè in excrementis, quamdiu illud vivum est; sed tantùm initialis, dum nimirum humores a statu naturali multùm variéque degenerant & in putredinem vergunt, accedente motu & calore febrili magis magisque augendam (a).

Itaque

(a) Vid. v. SWIETEN Comment. in Aph. BOERH. 730. Pag. 419.

Itaque inter præcipuas numeramus

1. Febrem putridam biliosam, ortam ex bile varia corrupta in ventriculo, duodeno, hepate, liene, ipsoque tandem systemate sanguineo & seroso, post iracundiam frequentiore, assumpta oleosa, rancida, facillè putrescentia, retenta diu excrementa &c. cognoscendam ex causis prægressis, temperamento bilioso, vomitu bilioso, dejectionibus putridis &c.

2. Febrem putridam scorbuticam sive dissolutoriam, oriundam ex humorum & sanguinis potissimum dissolutione in salinum & oleosum volatile putridum valde acre (a). Hæc est eminenter putrida, maximèque opposita febri inflammatoriæ, caditque in corpora scorbutico calido contaminata ex longo usu ciborum & condimentorum alcaliscentium, acrium, salitorum, semiputridorum, aquæ aërisque marini impuri aut contagiosi: ex abusu spirituum salinumque volatilium, aloëticorum, saponaceorum calidorum, aliorumque dissolventium alcalinorum medicamentorum æquè ac venenorum. Dignoscitur specialiter ex vibicibus maculisque rubris, lividis, nigrescentibus in cute emergentibus; facili hæmorrhagiâ narium, gingivarum, vesicæ; sanguinis arte vel sponte effusi tenuitate & dissolutione (b); inter alia febrium putridarum gravissima symptomata. Ut plurimum maligna est, locis maritinis & stationibus castrensis militum familiaris, in nostra regione rarior, nisi afferatur per miasma contagiosum.

3. Febrem putridam lentam, nervosam dictam, causas prædisponentes habentem ex vappescentia, lentore & deficiente coctione humorum, in corpore debili, cibo potuque

(a) Vid. BOERH. de Alcalino spontaneo & JOAN. HUXHAM. de Febr. putrid.

(b) Vid. SIMON. PAULI Digressio de Febr.

rūque crudis, impuris, glutinosis, vappidis & insalubribus nutrito (utī pauperibus & in annonæ caritate obvium est) mærore, studiis & laboribus confecto vel nimis otioso, nimiis evacuationibus exhausto, ærem squallidum, crassum, humidum, vappidum spirante.

Nervosa dicitur ob juncta ordinariò symptomata hysterico-hypochondriaca ex ataxia & defectu spirituum oriunda.

Lenta dicitur, quia continua quidem, minùs tamen acuta est & tardiore motu sua absolvit tempora inter symptomata non adeò gravia ad conspectum.

Ut plurimum maligna & Epidemica est præsertim inter pauperes & miserè viventes.

Notæ characteristicæ sunt morositas, anxietas, lassitudo, pallor, languor, nausea, oppressio pectoris, paucitas, stupor, dolor occipitis, sensus frigoris in vertice, deliria levia, fugacia, urina pallida vel opaca, pulsus celer, debilis, inæqualis (a). Distinguitur ab aliis lentis malignitate, deliriis, contagio epidemico. Quàm diversa autem in diversis hisce putridarum febrium speciebus medendi methodus requiratur, nòrunt medici practici.

Neque hæ solæ & omnes sunt putridarum species: ex varia miscela & vario prædominio hujus illiusve putridi humoris, variisque solidorum conjunctis vitiis, ex GORTERI *praxi generali addiscendis*, variæ aliæ febres putridæ emergunt: ut verissimum sit, talem semper futuram esse febrem, qualis est intemperies prædisponens fluidorum & solidorum jam antè contracta in eo corpore, in quod illa ex quibusvis causis occasionalibus incidit.

THESIS

(a) Vid. HUXHAM. de Febr.

THESIS XXXI.

AD remittentes sive exacerbantes, pyreta epanadida HIPPOCRAT., ab eodem DE SAUVAGES referuntur

1. *Amphymetina* sive quotidiana continua, in qua singulis diebus exacerbatio, prægressâ remissione, contingit, itâ, ut singulæ exacerbationes & tempore & vehementia, in quantum per stadia febris fieri solet, sibi mutuò respondeant; etsi successivè, ut postea dicitur, & prævertant, & graviores usque ad vigorem fiant.

2. *Tritæus* sive tertiana continua, quæ alternis tantùm diebus exacerbatur.

Tritæus duplicata erit, quando singulis quidem diebus exacerbationes incident, alternis tamen diebus graviores fuerint; itâ, ut prima tertiar, tertia quintar, secunda quartar, quarta sextar &c. & tempore, quo ingruunt & vehementia gradu respondeant.

3. *Tritæophya* sive febris tertiana continua æstuosior cum calore urente & siti inextinguibili, CAUSUS dicta. GORTERO Tritæophyes sive tertianaria febris est, quæ alterno die exacerbatur, sed plerùmque inordinatè, sine plenaria apyrexia. GALENO est tertianaria adeò protracta, ut vel nulla vel exigua admodum intermissio fiat.

4. *Hemitritæus* sive semitertiana, quæ uno die semel altero bis exacerbatur sine perfecta apyrexia. CELSUS hoc nomine tertianariam GALENI intellexit.

Est febris complicata ex quotidiana continua & tertiana intermittente (a). De qua HIPPOCRAT. (b) ait: *in semiter-*

(a) Vid. v. SWIETEN Comment. Tom. 2. §. 738. & ETTMÜLLER de Febr. p. 306.

(b) Libr. Epid.

semiteriana & multi & magni morbi sunt: Id est, pessimæ & gravissimæ febres hoc schema semitertianæ induunt, omnéque ferè symptomaticæ & malignæ febres in illam incidunt, uti lypiria, affodes, lyngodes, phricodes &c.

5. *Tetartæophya* sive quartana continua, singulis tribus diebus exacerbata.

Hæc antiqua nomina, ait DE SAUVAGES ex BAGLIVIO, breviora esse & convenientiora neotericis ex Arabum & latino-barbarorum schola derivatis. Sed non reticendum, eadem intermittentibus æquè ac remittentibus febribus a scriptoribus græcis imposita fuisse (a). Non malè dixeris, febres remittentes compositas esse ex continuis & intermittentibus.

THESIS XXXII.

Febres continuæ nostri cæli potiùs sunt remittentes, quàm continentes, exceptâ simplici Ephemerâ (b).

Nulla ferè febris est, in qua non sensibiles symptomatum remissiones vel intermissiones conspicuæ sint (c).

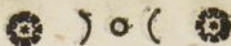
Etsi verò hæ remissiones & exacerbationes non semper tam manifestæ sint in decursu continuarum, quàm initio earum, aut in paroxysmis intermittentium; nihilominus obvium & facile est diligenti observatori detegere, aliquo tempore remissiùs ægrotum habere, postea verò exacerbari symptomata.

Dum ARETÆUS venæsectiones in pleuritide remissionibus accommodari jussit, ipsas adeò febres inflammatorias sub

(a) Vid. CASTELLI Lexicon.

(b) Vid. KLEINII Interpret. clin. p. 110.

(c) FRID. HOFFMAN. Med. Rat. System. Tom. 3. p. 18.

sub climate suo calidiore sibi remittentes esse visas innuit, multò magis id dicendum erit de continuis nostri cœli.

Saltem BRENDelius, doctiss. nuper Göttingensium Professor, cujus doctrinam de febribus dictando relictam magni facimus, & in hac dissertatione passim sequimur, affirmat, neque se in Saxonia vel inferiore vel superiore febres verè continentes observando potuisse deprehendere; neque ab aliis sub ipso æquatore adhibitâ studiosâ attentione eas observatas esse.

Una Ephemera, unico paroxysmo diurno nocturnòve finiri solita, strictè continens dici potest.

THESIS XXXIII.

IGitur omnis continua febris suas periodos habet, etsi non tam distinctas, quàm febris intermittens.

Periodus est decursus morbi, certâ exacerbatione & remissione, sive mitiori aliquo intervallo novòque impetu, distinctus. Febris intermittens has periodos suis paroxysmis distinctè exhibet.

THESIS XXXIV.

Periodi continuarum ab initio quidem incertæ & obscuræ apparent, sunt tamen perpetuæ non minùs, quàm in intermittentibus.

Primis præsertim diebus exacerbationes minùs exercitarum fallere possunt specie febris erraticæ, donec febris typum suum induerit, & periodorum ordinem aliquem exhibeat, quod tertio demum quòve die spectari potest, dum exacerbationes illas singulis diebus vel alternis tantùm sibi respondere pro vario febris genio comperietur. Sed
dili-

diligentem observatorem postulant, aliàs obscurà lenitate suà minùs attentum sæpissimè fugiunt.

THESIS XXXV.

HArum periodorum reditus cognoscitur exacerbatione sive augmento symptomatum.

Quo tempore celerior & major pulsus, calor & fitis auctior, aliàque symptomata molestiora vel acerbiora sentiuntur, nova periodus incipit: quo illa minuuntur & tolerabiliora fiunt, remittit. Interdum horripilatione nova periodus non obscurè indicatur, præsertim primis morbi diebus.

THESIS XXXVI.

Ordinariò quotidie solent accidere, & spatio 24. horarum absolvi, ità, ut exacerbatio in vespèram noctémque cadat, remissio in antemeridianum tempus.

Jam pridem advertit HIPPOCRATES, *noctes plùs quàm dies deliviorum signa præbere & pleuriticorum dolores noctu exacerbari.* Nunc verò in vulgus notum est, febrientes vespèri & de nocte pejus, manè verò & per diem meliùs habere: quamvis hæc perpetua non sint ex causis infrà memorandis.

Ordinariò nycthymeri spatio una tantùm periodus accidit & ab exacerbatione ad remissionem decurrit, quo casu febris vel Amphymymerina vel tritæus duplicata erit: si verò fuerit hemitritæus, nova alia periodus incidit, antequam prior deferbuerit; Sicque plures quàm una periodus eodem nycthymero eveniunt. Quod uti in febribus ordina-

rius rarius est, ità in malignis, ex hac periodorum duplicatione semitertianis dictis, fieri docent observationes practicae.

THESIS XXXVII.

PERIODUS febrilis est vel typica vel erratica.

Typus est ordo accessionum periodicarum, redeuntium certo tempore. Quæ periodus igitur ordinem quendam quò ad incidentes exacerbationes servat, dicitur typica: quæ nullum habet, seu cujus exacerbatio tam vagè & irregulariter accidit, ut ab exercitato & attentissimo medico prævideri non possit, erratica sive vaga audit.

Febres ordinariæ & benignæ periodos habent typicas; periodi erraticæ ut plurimum cadunt in malignas.

THESIS XXXVIII.

TYPUS febrilis triplex est: status sive fixus, prævertens & tardans.

Quando initium exacerbationis periodicæ in idem tempus constanter incidit, periodus fixa sive stata dicitur: quando citius citiusque semper ingruit, vocatur prævertens, sive anticipans: denique dum serius seriusque advenit, tardans sive postponens appellatur.

THESIS XXXIX.

FEBRES acutæ non malignæ ordinariè in suis periodis a prima invasione ad vigorem usque typum prævertentem exhibere solent, tardantem verò deinde a vigore per declinationem usque ad finem.

Postea

Posteã dicitur, acutas febres esse, quæ citò & cum periculo decurrunt: innuunt ergò vires vitæ valde actuosas ad subigendum vel expellendum noxium, unde gravia symptomata nasci necesse est. Inde fit, ut exacerbationes harum febrium, utpote effectus actuosæ naturæ, quamdiu noxium nondum subactum copiosius adhuc inhæret corpori, id est ante vigorem febris, citius citiusque successivè ingruant, veluti testes moliminum, queis natura residuam a priori periodo materiam peccantem magis magisque mobilem & acrem redditam, quamprimum rursus accumulari & irritare incipit, iterum aggreditur: donec, cocto per repetitas periodos, vel expulso per crises vel perfectas aut imperfectas alieno, incipiat deesse copiosior stimulus jam debilius tardiusque irritans vires vitæ sensim quoque debilitatas & minùs nunc actuosas: unde pericodicæ exacerbationes seriùs redeunt, fiuntque tandem postponentes. Has præversiones & postpositiones periodorum vel ipsi adstantes distinguere nõrunt, cùm medico sæpissimè indicent, æstum hodie citius advenisse quàm heri &c.

Hæc, & quæ porrò de præversionibus dicentur, in febribus ordinariis tantùm locum habent, ubi nullus fomes malignus circa vitiata viscera latet: in malignis hîc ordo non obtinet, quippe in quibus vitæ vires debiliores & quasi oppressæ hæc præversiones efficere non possunt.

THESIS XL.

ET si varia sint harum præversionum spatia, habent tamen inter se ordinem quendam viribus vitæ & stimulo materiæ peccantis proportionatum.

Quò actuosior est motrix illa vis, quæ febrium periodos moderatur, & quò copiosior turgidiórque est materia peccans, eò majoribus spatiis prævertet una periodus alteram,

ram, & vice versa. Hæc autem spatia certis quidem horis determinari, nec nisi circiter notari possunt; cum nec dies nec anni paribus numeris absolvantur & operantis naturæ vis temporis civilis mensurâ circumscribi non possit. Hanc tamen servant inter se æqualitatem & ordinem, ut quò majori intervallo 2da periodus primam antevertit, eò majori 2da tertiæ anteponat, aucto ferè qualibet periodo præversionum spatium per progressionem quandam, donec sensim per has anticipationes periodus idem ferè tempus iterum attingat, in quod prima exacerbatio inciderat.

THESIS XLI.

QUò magis prævertunt periodi, eò diutiùs quoque durant, ità, ut vix notabile intervallum appareat inter remissionem prioris & subsequam exacerbationem posterioris periodi.

Quò citiùs redit exacerbatio, eò plus temporis præcedenti remissioni adimit, quæ propterea minor tandem minorque fiet, ità, ut vix ullâ amplius apparente remissione febris putetur esse continua simplex sive continens. Neque propterea quò priùs ingruit exacerbatio, eò citiùs quoque cessabit: nox enim alit & protrahit exacerbationem, matutinum tempus remissioni favet: quò nunc magis ad matutinum tempus exacerbatio per præversiones incidit, eò diuturnior erit periodus, vel ex eo etiam capite, quòd, sicuti præversio citiora naturæ conamina materiæque peccantis præcociorem stimulum indicat, ità quoque turgentior indies hæc materia, uti ex increscentibus symptomatibus patet, luctam hanc periodicam semper diuturniorem efficere debeat.

THESIS

THESIS XLII.

QUò majoribus spatiis periodi se mutuò prævertunt, eò citiùs febris ad vigorem pervenit, eò proinde acutior est, & vice versâ.

Quò magis prævertunt periodi, eò citiùs idem attingunt tempus, in quod prima febris exacerbatio inciderat. Hoc autem tempus per antepositiones affecuta febris non potest a vigore procul abesse, cum exacerbatio altera alteri facta propior, remissio verò brevior minùsque notabilior symptomatum maximam, quæ in ea febre esse potest, vehementiam producere debeat. In hoc autem symptomatum sensim auctorum summo gradu vigorem morbi consistere, palam est.

THESIS XLIII.

TYPUS status five fixus accessionum periodicarum continuis longis & chronicis, itémque aliquibus intermittentibus proprius est.

Sicuti typus prævertens tantùm in acutis ordinariis observatur, ità fixus ad chronicas tantùm pertinet, de quibus postea. Si itaque exacerbationes acutarum, antea prævertentes, circa vigorem vel post illum fixæ reddantur, metus est, ne acuta mutetur in chronicam lentam: & vice versâ si fixæ periodi chronicarum mobiles fiant, tum aut acuti quiddam illis complicatur, aut erraticæ, uti circa mortem, malignæve evadunt.

THESIS

THESIS XLIV.

ITaque ex typo periodorum attentè observato de febrium acutie, indole, statu & prædictione crifeos utilia non pauca intelliguntur.

Quæ febris periodos habet tribus quatuorve horis præponentes, citiùs ad vigorem perveniet, eritque æstuosior & acutior aliâ febre, cujus periodi tantùm unâ duabusve horis prævertunt.

In vigorem febris initium bonæ crifeos vel mortis incidere solet: igitur ex cognito per antepositiones vigore tempus bonæ crifeos vel mortis inter bona vel mala utriusque signa prædici potest.

Si exacerbationes irregulariter & sine ordine sive erraticè accidant, suspicio est, febrem vel malignam, vel præposterâ medicatione malove regimine turbatam esse.

Si fixæ sint aut demum fiant, vid. Thesin XLIII.

THESIS XLV.

OMnes continuæ febres durationis intuitu sunt vel acutæ, vel chronicæ.

Acuta erit continua febris, si citò & cum periculo decurrit; sive quæ citò ad vigorem pervenit inter multa vehementia graviâque symptomata, quibus periculum vitæ continetur: vulgò dicuntur *hitzige Fieber*.

Chronica erit, quæ lentè sua stadia sive tempora particularia percurrit, sive periculum vitæ conjunctum sit, sive non: *Zebr-Fieber*.

Ergò quò brevior febris inter gravia symptomata, eò periculosior erit: non tamen vice versâ, quò periculosior, eò brevior

brevior erit. Malignæ sunt periculofiffimæ, neque tamen breviffimæ.

THESIS XLVI.

A Cutæ subdividuntur in acutiffimas, peracutas, acutas simpliciter, & acutas ex decidentia.

Acutiffimæ dicuntur, quæ feptimanam plùs minùs durant; *peracutæ*, quæ duas hebdomâdes; *acutæ simpliciter*, quæ tres feptimanas; *acutæ ex decidentia*, quæ finem menfis attingunt.

Hæc sunt acutarum generalia circiter tempora, quibus durare folent: interdum horâ vel die citiùs tardiùsve finiuntur, ut rectè dixerit HIPPOCRAT., nullam crifium defcriptam horam effe.

Ex antè memoratis præverfionibus ab attento & exercitato medico prænofci quodammo do poteft, quot dierum vel feptimanarum febris futura fit.

THESIS XLVII.

A Cutiffimæ febres uti & febres ex decidentia non tam frequentes funt noftro cælo, quàm peracutæ & acutæ simpliciter.

Non raræ quidem funt obfervationes morientium ex febris 4to, 6to, 8vo die, ità, ut ejuſmodi febres acutiffimæ dici poſſent: fed non rarò quoque error committitur, præcipuè in malignis, circa computandum initium febris, quod vulgò a decubitu ægroti in lectum, fed perperam peti folet, dum æger jam diu antè febre laboravit, eaque proinde non acutiffima fuit.

Nec minùs raræ funt obfervationes febrientium per quatuor feptimanas & ultrà, quæ protractio febris appellationem

tionem dedit acutæ ex decidentia: verùm probè advertendum est, nisi ad multa HIPPOCRATIS loca cœcutire & impingere velimus, ne plures sibi post imperfectas crises succedentes febres pro unius decursu numeremus. Quam pluralitatem excipientium sese febrium toties meritò suspicamur, quoties circa tempus imperfectæ criseos algor quidam percipitur, initium novæ febris denotans. Ad hanc normam intelligendus est HIPPOCRATES, dum crises vel centesimo vicesimo die factas esse pluribus locis asserit. Exemplo variolarum, aliarumque febrium exanthematicarum constare potest, sub decursu unius morbi plures febres sibi mutuò succedere posse.

THESIS XLVIII.

Tempora particularia febrium continentur initio, incremento, statu sive vigore & declinatione.

Initium febris acutæ computatur a percepto primùm sensu frigoris sine externa causâ, non a decubitu ægroti (a).

Hoc frigus jam ad modum rigoris majori vehementiâ accidit, uti in febribus inflammatoriis & æstuosioribus, nunc ad modum horripilationis, uti in febribus mitioribus, & malignis, potissimùm exanthematicis.

Frigus quò vehementius est, eò gravior æstus subsequi solet, & vicissim quò minor est algor, eò lenior incallescencia succedit. Si secùs evenit, justa suspicio febris malignæ est.

Horrores initio febris accidentes, si inter calorem subsequum & per primos dies aliquando repetunt, tum malignitatis inter alia signa præsagium præbent, tum novam

(a) Vid. v. SWIETEN in Aph. 590.

vam exacerbationem fieri saltem significant: si circa vigorem accidant, *vid. Theſin XLVII.*

Incrementum est illud stadium febris, quo symptomata post initium sensim augentur, cognoscendum ex præverentibus exacerbationibus, dictoque symptomatum augmento. *Incrementa*, ait HIPPOCR. (a) *manifesta sunt ex morborum circuitibus, ex quibus etiam judicationes se manifestant: itémque ex his, quæ per circuitus fiunt, exacerbationibus, si celerius accedant, aut non; si diutius durent, aut non; si majores fiant, vel non.* Ubi exacerbatio in horas antemeridianas inciderit, rectè conjicimus, febrim in incremento propiorémque vigori esse; nisi hoc initium febris fuerit, aut intercalarem exacerbationem esse appareat ex nova periodo circa vesperam ingruente.

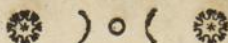
Vigor five *status* est illud decursûs febrilis tempus, quo symptomatum vis successivè magis magisque aucta quasi perstat, nec augetur ampliùs, nec minui incipit. Dignoscitur remissionibus periodorum brevissimis, exacerbationibus autem inter aucta symptomata longissimis & vehementissimis pro genio cujusque febris. *Cum exacerbationes statum acceperint & similiter per omnia consequenter* (id est sine vix notabili ampliùs intervallo) *contigerint, concomitantibus symptomatibus neque detractis neque additis, tunc in vigore morbus esse dicatur* (b).

Declinatio five *decrementum* dicitur illud febris stadium, quo vel factâ per crisin perfectam plenariâ morbi solutione æger paulatim vires resûmit, vel inter crises imperfectas successivè contingentes minuuntur sensim symptomata.

Quò

(a) Epid. Libr. 2.

(b) Ætius Libr. V. Cap. 17.

Quò febris acutior & ardentior est, eò minora sunt spatia horum temporum particularium, & vice versâ: hinc certo dierum numero mensurari non possunt.

THESIS XLIX.

FEbres acutæ porrò dividuntur in ordinarias & malignas.

Anomalæ quidem apparentiùs opponuntur ordinariis, quàm malignæ, quæ benignis obverti solent. Verùm anomalæ ut plurimum quoque malignæ sunt & nomine ordinariorum hîc omnes benignæ intelliguntur.

Hæc divisio utilissima est ad praxin, cùm separatas & proprias harum febrium, diversissimarum quidem, difficulter tamen distinguendarum, præsertim inter initia, ideas suppediter.

THESIS L.

FEbres ordinariæ sunt, quæ inter consueta & non aliena symptomata proprio cuique modo decurrunt, itâ, ut ea tam inter se se, quàm cum morbi tempore consentiant.

Quænam sint consueta, ordinaria & propria cuilibet feбри symptomata, ex ulteriori earum divisione patebit.

Qualibet febris ordinaria sicut habet sua varia tempora initii &c. sic quoque varia pro diversis istis temporibus habet symptomata, ordine quodam sese insequentia. Initio potissimum actiones vitales affici ex pulsu & calore mutatis percipimus: deinde simul actiones naturales successivè turbari ex nausea, appetitu dejecto, vomitu, urina &c. videmus: donec tandem hisce symptomatibus circa vigorem

rem læsiones actionum animalium adjungantur, uti debilitas, tremores, deliria, spasmi &c. Si hæc phænomena suis quæque temporibus appareant, rectè judicamus febrem, cæteris paribus ordinariam esse.

Sed hæc symptomata inter se quoque consentire debent: calori miti sitis parva, multa sitis æstui magno, levibus aliis alia levia respondent. Si verò, ut ex contrariis contraria magis eluceſcant, calor ad contactum mitis sit, lingua tamen sicca & aspera aut multa sitis: si calor magnus, sitis verò exigua & urina pallida: si æger ad conspectum leviter habeat, & tamen valde debilis sit aut deliret, hæc symptomata non conveniunt inter se.

THESIS LI.

Febres ordinariæ triplices esse observantur, scilicet ordinariæ simplices sive leviores, inflammatoriæ, exanthematicæ.

Ordinariæ sive *benignæ simplices* sunt, quæ inter symptomata, satis quidem interdum timenda præsertim circa vigorem, sed non aliena rarò ultra 14to diem, sæpe minus, durant, absque notabili visceris cujusdam inflammatione & sine efflorescentiis cutaneis: atque idcirco nullo speciali nomine, uti aliæ inflammatoriæ & exanthematicæ insignitæ sunt. Huc pertinent febres Germanis dictæ biliosæ & catarrhales non malignæ.

Non magna corporis impuritas, causæ prægressæ manifestæ ex ira, ingluvie, transpiratione impedita, potu frigido &c. eæque non vehementes nec diu nimis applicatæ, absentia maligni contagii & labis cujusdam in visceribus hypochondriorum, atque symptomata initio mitiora & ordinaria febrem simplicem & leviolem fore præſagiunt:

præfens dignoscitur in suo decursu absentia signorum inflammationis, exanthematum & malignitatis.

Possunt tamen his febribus ex curatione præpostera malove regimine inflammationes vel exanthemata supervenire, si nimirum venæsectio, primarumque viarum evacuatio negligatur, aut regimen nimis calefaciens adhibeatur, de quibus in symptomaticis.

THESIS LII.

Inflammatoriæ dicuntur, quæ propter notabilem alicujus visceris inflammationem ardentiores sunt & suis gaudent nominibus ut *pleuritis, peripneumonia, phrenitis, gastritis, nephritis, hepatitis* &c.

Quando hæc febres inflammatoriæ sunt æstuosiores, dolorificæ & ordinariis sibi que propriis symptomatibus stipatæ, ordinariæ dicuntur: accidit autem non raro, viscerum sic dictorum parenchymaticorum, præsertim pulmonis, hepatis, lienis, renum inflammationes obscuras, non admodum dolentes, nec ad contactum, ut ait HIPPOCRATES, adurentes esse; tumque non vacant timore malignitatis, præsertim si aliena alia symptomata conjuncta sint.

Notatu proinde dignum est, alias inflammationes posse dici acutas, quarum signa manifesta & vehementia sunt, uti dolor acutus præsertim in partibus membranaceis, pleurâ, ventriculo, intestinis, meningibus &c.; pulsus plenus, tensus, durus; calor urens; siccitas magna; sitis inexplebilis; inquietudo præter alia evidentiæ signa læsarum actionum a parte inflammata pendentium, veluti respiratio difficilis & tussis in pleuritide; vomitus sincerus ingestorum in gastritide, hepatitide, retentio urinæ in inflammatione vesicæ; deliria ferocia in phrenitide &c. alias verò
lentas

lentas & gliscentes, quarum signa obscuriora minúsque vehementia non exercitato nec satis attento medico facilè imponunt, uti dolor minús acutus in inflammatione partium minús membranacearum, hepatis, lienis &c. pulsus non adedò plenus, durúsve, siccitas sitísque non adedò magna, calor urente minor aut tantùm mordax. Hasce inflammationes inter ejusmodi signa erysipelaceas vocant, ex humorum acrimonia & tenuitate potiùs, quàm inflammatoriâ sanguinis densitate oriundas.

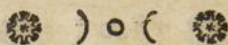
THESIS LIII.

EXanthematicæ febres dicuntur, quibus per decursum exanthemata sive efflorescentiæ cutaneæ per modum sive criseos, sive symptomatis superveniunt.

Exanthematum nomine veniunt papulæ, pustulæ maculæve cutaneæ variæ, rubræ, albæ, purpureæ, lividæ, nigræ, latæ, parvæ, læves, asperæ, vel protuberantes ultra superficiem cutis, vel non, totidem veluti inflammationunculæ in varios illos colores sensim abeuntes, internis etiam partibus insidentes.

Horum exanthematum alia in suppurationem abeunt, uti variolosa, miliaria: alia sine suppuratione paulatim disparent cum desquamatione cutis, uti purpuracea, scarlatina, urticata, morbillosa, perechialia sive puncticulata rubra & boni moris: petechiæ enim purpureæ, lividæ vel nigræ huc non pertinent, utpote semper malignæ febris comites.

Alia porrò sunt essentialia sive non separabilia ab ea febre, quam afficiunt, uti variolæ, morbilli, scarlatina & urticata exanthemata: alia accidentalia, quæ variis febribus

bus præcipuè malignis post ineptam regiminis vel curationis methodum symptomatico modo possunt accidere, uti miliaria, petechialia, purpurea. In hisce febribus exanthematicis manifestius apparet id, quod supra dictum fuit de serie plurium febrium sese excipientium post imperfectas crises: postquam enim maculæ pustulæve eruperunt, prior febris paululùm quiescere, ægërque melius habere solet: deinde verò alia succedit usque ad desquamtionem vel factam suppurationem durans, quam sæpe alia porrò præcipuè lenta tabida aut etiam non rarò acuta excipit, exemplo variolarum & morbillorum.

Sicuti inflammatoriæ ardentiores ex rigore plerùmque initium habere solent, ità exanthematicæ tantùm cum horribus adoriuntur, qui ex dorso si inceperint & veluti diffundantur, periculo malignitatis non carent.

THESIS LIV.

Malignæ febres dicuntur illæ, quarum symptomata insolentiora sunt, quàm in ordinariis observantur, neque inter se mutuò, nec cum tempore morbi consentiunt (a).

Harum fundamentum diagnosticum ETTMÜLLERUS de febrì malignâ in eo ponit, quòd habeant symptomata majora seu graviora aut solentiora, quàm possunt ex causa, ordinario modo constituta, oriri, adeòque qualia aliàs in tali morbo adesse non solent.

Malignum juxta ETTMÜLLERUM nil aliud est, quàm nudum nomen designans causæ occasionalis sive materialis statum & conditionem, quia nempe hæc degenerat a sua natura & mutata fuit,

(a) CASTELLI Lexic. Med. verbo: benignus.

fuit, respectu corporis universi patientis in pejus. Maligna febris ita dicitur propter similitudinem ab hominibus malignis, qui sub specie recti decipiunt: nam tales morbi apparent boni, revera autem sunt mali, & ex insidiis quasi nocent.

Hinc bene definiuntur cum GORRHÆO (a) febres potestate graves, specie leves, & quæ certa criseos tempora non habeant. Fallacia enim sunt & levia ad conspectum earum initia, paulò tamen post affuturis gravissimis symptomatibus, quæ apud ETTMÜLL. graphicè descripta legi possunt.

Humor morbosus, vehementia, multa vel aliena symptomata inferens aut latenter magnum vitæ periculum producens, dicitur *malignus* a GORTERO (b). potissima sunt hæc:

1mo. Virium singularis & subitanea ab initio prostratio sine causa manifesta, id est, quæ neque ex prægressis evacuationibus aut defatigationibus, aliisque erroribus in usu sex rerum non naturalium, neque ex diuturnitate morbi, utpote jam incipientis, oriri potuit; sicque causis prægressis & tempori morbi non respondet.

2do. Horrores sæpe recurrentes & ex dorso incipientes, cum dorsi & lumborum dolore sine rheumatismi vel hæmorrhoidum vel mensium instantium aut calculi renum signis. Interdum quidem cum rigore febris incipit, sed non subsequitur æstus rigori proportionatus.

3to. Insolita ægri tristitia, pusillanimitas, sui displicentia, morositas, anxietas, inquietudo, nausea.

4to. Vagi dolores; partiales, fugitivi & leves sudores circa frontem, collum, præcordia, reliquo corpore sicco.

5to. Facies decolor, livida, fusca, aut alio modo cachectica: oculi levibus icteri notis flavescences.

6to. De-

(a) Definit. Med.

(b) Prax. Med. §. 129.

6ta. Decubitus solito impudentior aut supinus: mentis habitus solito trucior, mœstior, hilarior, verbo alienior ab illo, qui fuit in sanitate.

7ma. Lingua fordida, sicca, licet vel æger affatim bibat, vel calor mitis sit.

8va. Febris ad conspectum levis ex calore, urina, pulsu parùm mutatis a naturali: respiratione interim existente difficili, suspiriosâ, anxiâ & gliscentibus levibus, fugitivis deliriis.

9na. Periodi erraticæ aut hemitritææ vel tritææ &c. verbo omnia unquam observanda symptomata, si cum reliquis febris symptomatibus aut cum illius tempore non consentiant, malignitatis signa præbent.

Multos offendit maligni vocabulum, idque ex medicina proscribi cupiunt: sed quid per illud intelligamus, suprà dictum fuit.

Veterum potissimi febres malignas intelligebant nomine paraphrenitidum, sic dictarum propter deliria ad conspectum leviora, minùs furiosa, sed potiùs taciturna, quæque, ut HIPPOCRATES ait, melancholico modo fiant; ad distinctionem phrenitidum verarum, in quibus ea manifestiora magisque furiosa sunt, orta idiopathicè ex affecto encephalo, cum in paraphrenitide consensualia sint ex causis hærentibus circa viscera infimi ventris, sive circa hypochondria: unde non rarè febres malignas, præsertim circa initium, symptomata hypochondriaca comitantur & quasi regunt, ut sub iisdem aliquamdiu lateant.

Hæ febres certa criseos tempora non habent tum propter typum periodorum vagum jam præ-jam postponentem, tum propter crises rarè perfectiores per sudorem & urinam, sed frequentissimè imperfectas non exhaurientes morbum, sed factâ metastasi aliam rursus atque aliam febrem producentes.

Sedem

Sedem caufarum, ad febres malignas prædifponentium, potiffimùm effe in vifceribus hypochondriorum, præcipuè verò circa hepar, docet autopfia anatomica, quæ in cadaueribus, malignâ febre peremptorum, femper in hepate vifceribusque vicinis inflammationis prægreffæ putrilaginisque sæpe profundioris notas & bilem corruptiffimam, fubviridem, atram, lividam in veficula fellea pariter gangrænofa exhibet.

Obftruçtio & maceratio horum vifcerum, bilis varia corruptela, fanguinis fatifcentis aliorumque humorum eminentior acrimonia, malum fic dictum hystericum & hypochondriacum præcipuæ funt cauſæ prædifponentes ad febres malignas.

Hæc prædifpofitio non obſcurè elucet ex facie decolore, cachectica, ex albo flaveſcente aut atrabilaria, præfertim circa palpebras, oculis ſubiçteritiis, in corporibus minùs repletis: in obefioribus autem ex facie carnoſa quidem, fed rubore inæquali neque naturali, fed quaſi punctato aut ſtriato, acrimoniæ & hepaticæ læſionis non dubio indice, notatâ: utrobique verò ex frequentiore eryſipelate externo, & ſymptomatibus hypochondriacis.

Nafci ſucceſſivè poteſt ex prægreſſis frequentibus & diuturnis erroribus in cibo & potu inſalubribus, in quiete nimia, vigiliis & lucubrationibus intenſioribus, in reliquo denique regimine vitæ, præfertim verò ex ira, mœrore, meru, aliis que animi pathematibus, quæ ampliffimo tædii ambitu continentur.

Nata verò facit, ut, quæcunque febris continua five exanthematica, five inflammatoria, five ſimplex in tale corpus incidit, facilè maligna fiat ex latente jam hoc fomite maligno, dum in alio corpore non ita prædifpofito illa ordinaria erit. Hinc pleuritis, dyſenteria, variolæ, hepatitis,

aliæque febres putridæ sporadicè, id est in aliquibus ægrotis, malignæ possunt esse, dum in aliis benignæ sunt.

Ipsa verò malignitatis ratio formalis sive essentia, de qua variæ legi possunt opiniones apud ETTMÛLL., videtur in ea sanguinis & bilis vitiata miscela consistere, ut facillimè putredinem concipiant, & plerumque sine manifestis nec satis evidentibus inflammationis prægressæ notis subitò in gangrænâ sphacelùmque viscerum abeant (a). Hunc effectum docet cadaverum inspectio; ipsa verò symptomata febrium malignarum modum latenter adrepentis gangrænæ declarant, eadem ferè ratione, sicut in inflammationibus partium externarum febrem antea satis magnam, quam primum gangræna adrepit, successivè parvam inter prostratas ægri vires fieri videmus.

THESIS LV.

Omnes malignæ febres in 4. classes dividi possunt: 1^{mò} in malignas solitarias sine contagio & sæpe sine exanthematibus. 2^{dò} in malignas cum contagio vel exanthematibus, vel cum utrisque simul. 3^{tiò} in malignas pestilentes. 4to in veram pestilentiam.

Ad *malignas solitarias* pertinent illæ, quæ sine prægresso contagio ex privatis & quasi domesticis corporum causis suprâ memoratis oriuntur, & plerumque aut sporadicè afficiunt, aut alias acutas vel negligentius vel impetuosiùs habitas consequuntur, quo casu secundariæ quoque dicuntur.

Interdum exanthemata quidem adsciscunt; sed sæpe quoque sine illis terminantur. Sicut enim non omnis exanthematica

(a) CASTELLI Lexic. Med. verbo: malignitas.

thematica febris maligna est; ità nec omnis maligna semper exanthematibus stipatur: ad ea tamen proclivis est.

Ad *malignas cum contagio vel exanthematibus vel cum utriusque spectant illæ, quæ dum ex communi causa hærente in aëre sive ex contagio oriuntur, epidemicè plerumque grassantur, interdum etiam sine exanthematibus.*

Hæ contagiosæ cum celeriori virium prostratione invadunt & graviore universim sunt, quàm solitariae, quarum initia lentè fiunt cum diuturniori languore & virium prostratione inter morosa pathemata sui que displicentiam &c.

Ad *pestilentes* referuntur prædictæ malignæ cum contagio, quando magnam simul stragem efficiunt, plurimòsque necant pestis instar. Tales sunt febres catarrhales malignæ, petechizantes, miliares, variolæ malignæ, morbilli maligni, febres castrenses &c.

Pestilentia vera seu pestis est summus februm malignarum gradus cum *bubonibus*, id est, *glandularum in partibus externis inflammatorio dolore*, & *carbonibus seu anthracibus*, id est, *furunculis gangrænosus in locis potissimum musculosis.*

Et si igitur ex febre quadam maligna epidemicè grassante plurimi moriantur, ut proinde ea pestilens dici possit; non tamen erit idcirco vera pestis, nisi duas illas notas characteristicas bubonum & carbonum exhibeat. Has si habet quædam maligna febris, pestis est: etiamsi alia conjuncta exanthemata aliam malignam v. g. petechialem aut miliarem præ se ferant: quo casu ipsa pestis febrim malignam complicata est, uti non rarè fieri solet.

THESIS

THESIS LVI.

Chronicae febres (*a*) dicuntur illae continuæ, quæ ultra mensem unum plurisque, imò ad annos interdum variâ diuturnitate protrahuntur.

Quæcunque febris ultra mensem sine notabili declinatione durat, chronica vocatur. Etiam si enim febris diutius, quàm per mensem ægrotum affligat, si tamen vigor morbi ante finem mensis transeat, febrisque hoc tempore sensim declinare incipiat, potius ad acutas ex decidentia, quàm ad chronicas pertinet, ut deinde tempus declinationis in initium mensis sequentis incidat.

THESIS LVII.

Hæ commodè statui possunt triplices: hectica, phthifica, cachectica.

Videntur & alia febres continuæ, præsertim acutæ ex decidentia dictæ, ad chronicas referri posse, cum ultra mensem haud raris exemplis durare soleant: sed quid de hac earum protractione sentiendum sit, *Thef.* XLVII. dictum fuit.

THESIS LVIII.

Hectica febris est continua longa cum lenta consumptione corporis absque ulcere sive interno, sive externo.

Hectica græcè dicitur ab habitu, quòd corpori propter longiorem inhærentiam habitualis jam reddita sit. Quæ quidem

(*a*) *Thef.* XLII.

quidem etymologiâ cum aliis chronicis convenit, discrepat verò partim absentia ulcers, partim aliis notis caracteristicis postea afferendis.

Cognoscitur imprimis caloris post pastum exacerbatione in extremis partibus: causas antecedentes habet scirrhos & obstructions viscerum nondum exulceratas, colluviem verminosam, notabilem humorum acrimoniam lentè contractam, aut evacuationes nimias bonorum humorum per effusiones sanguinis, diarrhoeas, aut nimiam venerem.

THESIS LIX.

PHthifica sive tabida febris est continua longa cum contabescencia corporis ex ulcere vel in- vel externo, vel clauso vel aperto.

Convenit omninò cum hectica quò ad caloris exacerbationem post pastum & tabescenciam corporis, nisi quòd hæc in tabida febre paulò celerior sit. Differt autem caracteristicè per signa puris vel alicubi in corpore latitantis, uti in obstructionibus viscerum & scirrhis glandularum mesenterii, mammarum, uteri, meditullis suis lentas suppurationes concipientium & in carcinomata abeuntium: vel ex aliqua cavitate emissi formâ sputi vel fluoris albi, aut cum urina aut ex manifesto alio ulcere; cujus magna pars vasifesorpta hanc febrem diutissimè aliquando sustentat. Si ab ulcere pulmonum nata fuit, sigillatim *pulmonalis* audit.

Ex quibus patet, facilem interdum esse transitum hecticæ in phthificam, scirrhis & obstructionibus incipientibus exulcerari.

THESIS

THESIS LX.

CAchectica febris est continua chronica cum habitu corporis subtumido, lurido, icterode, aliisve modis decolorè, pedumque œdematibus.

Cachexia est malus corporis habitus quò ad colorem, mollitiem, aspredinem, aliasque qualitates sensibiles a statu sano alienas. Hæc quamvis hectica phthificæque febri quoque communis sit, cachectica tamen illa strictè vocatur, quæ notas supra positas exhibet.

Huc pertinet imprimis chlorosis, seu pallida febris virginum; Febres itidem longæ mulierum, virorum, puerorum cum malo ejusmodi habitu: sive ex vitio mensium uterique albo fluore, sive ex nimia solidorum laxitate & fluidorum inertia undecunque demum contracta originem habuerint, postquam videlicet talis paulatim metamorphosis in viscidis hisce humoribus succrevit, ut febrem in ejusmodi corpore, quamvis frigido, efficere potuerint.

Quodsi præter intumescentiam, ut ferè solet, habitus corporis, præsertim faciei, luridus, aut icterodes fuerit, indicio esse poterit, hepar, lien aliudve viscus in hypochondriis chronico quodam vitio simul laborare: quo casu hypochondriaca hystericaque symptomata conjuncta esse solent: id quod pariter de febre hectica phthificaque imò quibuscunque aliis febribus notatu dignum & utile in praxi est.

Non rarò quidem phthificis hecticisque febribus, imprimis ubi confirmatæ fuerint, etiam œdemata pedum & inflatio faciei supervenire solent: neque tamen propterea confundendæ sunt cum cachectica, utpote cujus character ex causis habitumque prægressis ulcerumque absentia non obscure elucescit.

THESIS

THESIS LXI.

PERIODI continuarum chronicarum sunt, uti in acutis, interdum quotidianæ, interdum tritæ & hemitritæ: typus verò periodorum ordinariò fixus sive status est.

Pro singulari varietate specificæ illius causæ, quæ febrim periodos moderatur, de qua postea, pro varia complicatione aliarum concausarum sive læsionum in variis visceribus, humorumque peccantium conjunctorum diversa degeneratione & indole variæ erunt hæ febriles periodi tam in acutis quàm chronicis: ita; ut vel quavis die unica exacerbatio præcipuè circa vesperam ingruat, vel alternis diebus tantùm una, vel denique singulis aut alternis diebus quidem duæ, sed sibi dissimiles quò ad modum invadendi & decurrendi pro illa die, quâ ambæ incidunt, similes autem futuræ aliis exacerbationibus, quæ postea vel singulis vel alternis diebus rursus incident (a).

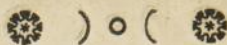
Typum autem periodorum in chronicis ordinariò fixum esse solere, non verò prævertentem aut tardantem, nisi illis alia acuta symptomatico modo interseratur, ad *Thef.* XL. dictum fuit.

THESIS LXII.

ALTERA summa classis febrium sunt intermittentes, *pyreta dialeira* HIPPOCR., quarum definitio *vid. Thef.* XXVL

Distin-

(a) Vid. dicta de Amphymerina, Tritæ &c. *Thef.* XXXI.

Distinguntur imò ex diurnitate intervalli, quod inter singulos earum paroxyfmos intercedit, in quotidianas, tertianas, quartanas &c.

THESIS LXIII.

Quotidiana intermittens est, quæ paroxyfmos singulis diebus redeunt, & inter hos tempus aliquod febre vacuum habet.

Multi expungunt quotidianas ex numero intermittendum, propterea, quòd putent, eas commodè ad tertianas duplices referri posse, cum facìle in continuas mutari soleant.

Attamen eas revera observari, præsertim in junioribus & nullo viscerum notabili vitio laborantibus, docent attentiores practici. A tertiana verò duplici certis notis postea memorandis distinguntur.

THESIS LXIV.

Tertiana intermittens est, cujus paroxyfmi alternis diebus, seu tertio quoque die repetunt, intercedente plenariâ apyrexia.

THESIS LXV.

Quartana intermittens est, quæ intra quatuor dies, factâ semper computatione ab initio prioris paroxyfmi, unam tantum accessionem habet, intermediâ apyrexia.

Non

Non desunt practici, qui cum HIPPOCRATE quintanas, septanas, nonanas imò annuas se observâsse fidem faciunt (a). Sed cùm hæ rariores sint, enumeratis immorari satis erit.

THESIS XLVI.

2dò **R**atione periodorum distinguuntur in simplices, duplices, triplices &c.

Sic *quotidiana duplex* erit, quæ duos paroxysmos eadem die recipit. *Tertiana duplex* singulis diebus paroxysmum habet: quo casu a quibusdam *quotidiana ex tertiana* dicitur. *Tertiana triplex* erit, si unâ die unum paroxysmum habet, alterâ duos. *Quartana duplex* aut primo aut secundo vacuo die iterum paroxysmum habet, unumque tantum diem vacuum. *Quartana triplex* singulis diebus paroxysmum excitat, nec vacuum ullum diem relinquit, ob quam multiplicationem paroxysmorum dici potest *quotidiana ex quartana*. Et sic porrò de reliquis.

THESIS LXVII.

HÆ paroxysmorum multiplicationes sæpissime febris veram indolem ita celant, ut non nisi attentissimâ illorum comparatione inter se dignosci possit.

Modus examinandi & comparandi multiplicatos ejusmodi paroxysmos in eo situs est, ut inquiramus, quinam eorum

(a) WERLHOFF. Obs. de Febr. p. 269.

eorum sibi & tempore accessionis sive typo & vehementiâ symptomatum sive decursu ipso consentiant. Sic compertimus primarios primariis, intercalares verò intercalariibus typo & decursu similes esse. E. g. in tertiana duplici paroxysmi diei primæ, tertiæ, quintæ &c. utpote primarii sibi respondebunt: intercalares vicissim ut secundus, quartus, sextus &c. sibi similes erunt, quæis notis tertiana duplex a quotidiana facilè distinguetur. Rursus quartana triplex tantum diversitatis in suis paroxysmis exhibebit, ut primæ diei periodus cum periodo quartæ diei, secundæ diei periodus cum illa quintæ diei respondeat, & sic de reliquis. Quando hæc relatio paroxysmorum multiplicatorum ad se invicem abest, meritò erratici aut illegitimi quid subesse suspicamur. Sed attendenda simul sunt ea, quæ de febribus continuis *Thef.* XXXIV. hanc in rem dicta fuere.

THESIS LXVIII.

3^{tiò} **D**istinguantur ex ordine, quo paroxysmi redeunt, in typicas & erraticas (a).

Quò propiùs intermittens ad indolem acutæ accedit, eò magis illius periodi prævertent, & vice versâ.

Observationibus D. LANGRISH (b) patet, sanguinem quotidianâ intermittente laborantium densiorem & tenaciorem esse, quàm tertianâ affectorum: horum sanguinem itidem spissorem esse, quàm quartanariorum. Proinde quotidiana & tertiana intermittens, cæteris paribus,

(a) *Thef.* XXXVII.

(b) *Theor. Mod. Cap. V.*

bus, propiùs accedunt ad indolem acutarum, quàm quartana, licèt diverso inter se gradu. Id ipsum confirmat experientia, quâ intermittentem quotidianam atque adeò tertianam ex curatione vel regimine calidiore, aut ex aëre humido frigidòque in siccum & æstuosiore mutato in continuas non rarò verti docemur. Igitur pro varia hac relatione variæ erunt paroxysmorum præversiones in intermittente quotidiana & tertiana, eo ferè modo, uti de acutis dictum fuit.

Quartanæ etsi ex eodem capite frequenter periodos tardantes & sæpe fixos, præsertim si rebelliores sint, habeant; observantur tamen interdum suos paroxysmos anteponeere his potissimùm de causis, quòd vel sanguis cæterique humores adhuc satis mobiles neque nimis inertes aut fixi sint, vel aëris mutatio in melius fiat, vel regimen aut remedia calefacientia adhibeantur: quæ causæ pariter quarumvis aliarum periodorum febrilium antepositiones promoverè observantur.

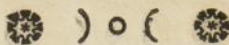
THESIS LXIX.

4to **D**istinguuntur ratione moris in ordinarias & malignas (a).

Graviora sunt observatorum ipsiùsque experientiæ testimonia, quàm ut dubitari possit de *malignis intermittentibus*. Sed hæ malignæ cùm plerumque simul soporosæ sint, de quibus egregiè scripsit WERLHOFF (b), attendendum est, ne aliquo tempore tardior in illis pulsus, qui soporum
maximam

(a) Thef. XLIX.

(b) Observat. de Febrib.

maximam partem comitari solet, pro intermissione fallat; præsertim cum earum exacerbationes leviores quod ad alia symptomata esse soleant, ac potissimum ex invalescente fopore & stupore dignosci debeant. Solent præterea hæ malignæ intermittentes plerumque post aliquot periodos in continuas manifestas abire.

THESIS LXX.

5to **D**enique ex anni tempore distinguuntur in autumnales & vernaes.

Scire est, hanc in genere esse vernalem, quæ a Februario in Augustum, & autumnalem, quæ ab Augusto in Februarium dominatur: distinctione necessariâ ob varios mores, symptomata, exitus, durationem, curationemque febris: quin una aliam fugat (a). Vernales sunt mitiores, breviores, curatûque faciliores autumnalibus, nisi vel contagium epidemicum, vel privata labes viscerum malignas faciat, aut veris tempestas nebulosior aut humidior, ægrotique pravum regimen solutionem prolonget. Autumnales curatu difficiliores sunt, & sæpe in hydropem, icterum, cachexiam, viscerum indurationes, aliôsque morbos abeunt.

THESIS LXXI.

Ratio & causa repetentium certo tempore periodorum in febribus intermittentibus æquæ ac remittentibus multa torsit hucusque præstantissima ingenia; neque tamen sufficienter evolvi potuit.

Tam

(a) BOERHAV. Aph. 747.

Tam in
deffilimi n
decurtium
que eam
esse.

GORT
vita superat
certo tempo
Simil quag
percani &
estate ovo
turum iteru
quam in se
milia animi
redus natu
borum ve
sam proxi

Tha
hanc rem
distinctum
vis, vel
posse a n
faciat p
posse; m
medio in
propria
deri, a
altis ca
abolitis

(a) C
(b) C

Tam intricata est ætiologia febrilium periodorum, ut doctissimi medici non erubescant profiteri, se rationem redeuntium certo tempore accessionum capere non posse; neque eam humani ingenii viribus unquam exhauriendam esse.

GORTER (a) arbitratur febris materiam, cum viribus vitæ superata fuit, sed talis sit naturæ, ut simul semina relinquat certo tempore maturanda, febris intermittens ideam præbere. Simili quoque modo naturam operari in planta annua, bienni, perenni & similibus, quarum totâ hyeme quædam silent, sed æstate novo ex semine progerminant; priusquam moriuntur, maturum iterum semen ferunt: alia verò biennium insumunt, priusquam in se conficiunt semen, & dein extinguuntur. Hæc & similia animadverti in plantis, nosque contentos esse hæc videre in rebus naturalibus, quæ tamen nolimus admittere in morbis. Qui horum reddere valet causam, illi quoque difficile non fore, causam proximam periodorum in intermittentibus invenire.

Illustr. VAN SWIETEN postquam acutissimo examine in hanc rem inquisiverat, concludit, febrium intermittentium distinctum & determinatum caracterem in spiritibus nervosis, nervis, vel communi horum origine latere, illumque irritari quidem posse a morbofis collectis humoribus, ut fortiores & diuturniores faciat paroxysmos, & sopitum jam a similibus causis excitari posse; non tamen indigere semper collecto quodam fomite intermedio inter binos paroxysmos tempore, ut in actum deducatur, sed propriâ suâ vi paroxysmos renovare posse: simulque probabile videri, diebus intercalaribus adesse similem dispositionem, quæ ab aliis causis in actum deduci possit; & deinde illis causis quamvis abolitis, pariter pergere (b).

Dignif-

(a) Comp. Med. Tract. 52. Num. XII.

(b) Comm. in BOERH. Aph. 757.

Dignissima lectu sunt, quæ celeberr. WERLHOFF. (a) ingeniosissimè meditatus est de proportione & consensu materiæ febrilis aërisque elastici, qui illius, uti omnium in corpore humorum, partem constituit, cum aëre atmosphærico, ut causa hærum periodorum.

THESIS LXXII.

Non defunt indicia, ex quibus præsciri possit, utrùm incipiens febris continua futura sit, an intermittens?

Hæc petuntur primò ex præsentè constitutione epidemicè grassantium febrium vel continuarum vel intermittentium.

Deinde ex particularibus symptomatibus incipientis febris: si enim prægresso frigore inter reliqua communia febrium symptomata gravitatis artuum, cardialgiæ, nausæ, cephalalgæ &c. sequatur æstus algori prægresso proportionatus, æstuique respondens sitis, hîsque tandem minui incipientibus succedat sudor cum levamine dictorum symptomatum, intermissionis secururæ satis firmum præsagium est; præsertim si finito paroxysmo urina rubri coloris sedimentum lateritium deponat.

Si verò æstus præcedenti frigori non respondet, aut novis horroribus identidem interrumpatur, neque sudor universalis intra primas 24. horas cum remissione symptomatum succedat, justa suspicio continuæ febris erit (b).

THESIS

(a) Observ. de Febr. Sect. 6.

(b) Vid. CLARON Introduct. de Febr. contin.

THESIS LXXIII.

Commutari in se invicem dicuntur febres, quando continua in aliam continuam aut in intermittentem mutatâ prorsus indole transit, & vice versâ.

Suprà dictum fuit ad *Thef.* XLVII. plures acutas sub specie unius decursûs febrilis post imperfectas crises sibi succedere posse.

Non rarò continuæ ordinariæ & leviores mutantur in exanthematicas, extortis calido regimine maculis purpureis &c.

Sæpe continuæ acutæ, præsertim inflammatoriæ, generato pure, mutantur in chronicas.

Frequentissima verò & maximæ considerationis commutatio est continuarum in intermittentes, & intermittentium in continuas.

THESIS LXXIV.

ET si diversæ possint esse causæ hujus commutationis, potissima tamen est ipsa mutatio aëris.

Non exiguum quidem momentum ad mutandas febres situm est tum in methodo curandi & regimine nimis aut calefaciente aut refrigerante: tum in ipsa temperie ægroti vel robusta & calida ad acutas prona, vel debili & frigida ad intermittentes & lentas disponente: tum in humorum varia metamorphosi per febrem successivè inducta, aut eorum in alia atque alia loca metastasi: denique in miasmate epidemico has præ aliis febres advehente, &, dum alteri constitutioni epidemicæ succedit, aut in febres sporadicis incidit, eas commutante in febres alterius speciei:

I

potissima

potissima tamen hujus commutationis causa frequentissime latet in ipsa mutatione aëris quò ad qualitates ejus manifestas & sensibiles.

Sic in comperto est, aërem humidum & frigidum favere intermittentibus, quæ propterea autumnò & vere tam frequentes sunt: siccum & valde frigidum acutis inflammatoriis: humidum & calidum verò putridis malignisque febribus. Mutatâ hâc aëris constitutione plerumque mutantur natæ sub ea febres in alias, secutæ aëris temperiei, & ægroti variæ dispositioni sive temperamento respondentes.

Si æger robustus fuerit, sanguinèque densum habuerit, febris ejus, quæ sub aëre humido frigidiusculo intermittens erat, mutato hoc aëre in siccum & simul valde frigidum aut calidum, vel sponte cessabit, vel abibit in acutam sæpe inflammatoriam, præsertim si regimen & media calefacientia simul adhibita fuerint (a).

E contrario si aër antea siccus & calidus febres acutas inflammatorias, admisso incautiùs frigore facilè accersendas, adduxit, illo postea mutato in nebulosum & frigidiusculum continuæ mutabuntur in intermittentes.

Quotiescunque verò aër prægressus calido-siccus aut humido-frigidus, prædictis febribus opportunus, in humidum & calidum fatiscit, disponit ad febres catarrhales putridas, lentas & malignas pro varia ubique dispositione corporum & applicatorum auxiliorum. Pulcherrima hanc in rem habet aphorismorum HIPPOCRATIS Sectio tertia.

Ob hanc aëris diversam constitutionem febres, sive vernaes sive autumnales fuerint, citiùs vel seriùs incipiunt, & vicissim citiùs vel seriùs desinunt, ità, ut autumnales intermittentes ob aërem humido frigidiusculum interdum
 Junio

(a) НУХНАМ Dissert. de pleurit. & peripneum.

Junio & Julio incipiant, & rursus ob incidentem aëris constitutionem siccam & frigidam solitò citiùs evanescant, aliis- que alterius speciei febribus locum faciant (a). Rectè proinde dixit SYDENHAM, eum incerto tramite vagari, qui in cura febrium anni constitutionem ob oculos non habuerit.

THESIS LXXV.

OMnes hucusque enumeratæ febres interdum solitariae sunt, interdum complicatæ.

Solitariæ vocantur, quando nulla suspicio est alterius conjunctæ febris aut morbi alius.

Complicatæ appellantur, quando cum alia febre aut evidenti morbo sociatæ sunt.

THESIS LXXVI.

Complicatarum febrium alia dicuntur idiopathica, alia symptomatica.

Idiopathica sic vocantur ab authoribus tanquam propria: *symptomatica* verò tanquam accidentales seu consequentes febres. Dicuntur & *protopathica* sive primariae aut essentialis, & *deuteropathica* sive secundariae; divisione medico practico scitu perquam necessariâ, ne morbo primario neglecto symptoma, velut umbram relicto corpore, fugare incassum satagat.

THESIS

(a) HUXHAM de Febr. iuermitt.

THESIS LXXVII.

FEbres idiopathicae dicuntur, quae a nullo alio morbo dependent, sed sua sponte existunt.

Verum quidem est, omnes febres a causis praedisponentibus, qui veri jam morbi sunt in corpore praeesistentes (*a*), oriri atque foveri, ut proinde omnes hoc sensu symptomatice dicendae essent. Sed cum haec causae praedisponentes vulgo minoris fiant, quam ut pro veris morbis, ope medicae dignis, habeantur: hac divisione eas febres idiopathicas appellamus, quae se solis subsistunt, neque ab evidentiore aliquo morbo producuntur & quasi sustentantur.

THESIS LXXVIII.

Symptomatice sunt, quae a morbo quodam evidentiore foventur & aluntur.

Tales ferè sunt omnes chronicae, uti hectica, phthisica &c., quae semper ex alio praeesistente morbo nascuntur & sustentantur, neque recedunt nisi sublato eo morbo: tales itidem possunt esse multae acutae aliis acutis aut chronicis symptomatice accidentes.

Veteres aequè ac recentiores varias febrium symptomatarum species ab urgente quodam symptomate deduxerunt:

Causum five febrem ardentem vocarunt eam, quae calorem urentem & sitim inexplebilem sociatam habet.

Leipy-

(*a*) Vid. Thef. XIX.

Leipyviam ab incendio internarum & frigore extremarum partium:

Afoden ab anxietate & nausea:

Heloden a profuso sudore:

Pbricoden a frequentiori horrore:

Epialam a caloris & frigoris permisto sensu nuncupantur. Quarum plures apud ETTMÜLLERUM & GORTERUM videre est. Ut plurimum febres malignæ sunt ob peculiaria hujusmodi symptomata notabiliores.

Hemitritæam quoque symptomaticis adnumerant. Interim varia est hujus febris acceptio: interdum sumitur pro febre maligna alternis diebus exacerbationes frigore distinctas habente, cum aliæ exacerbationes conjunctæ febris quotidianæ sine algore sint (a). Interdum verò significat omnes febres quotidianas ex tertiana, id est, graviores alternis diebus paroxysmos habentes, sive continuæ fuerint, sive intermittentes (b).

Strictè autem febres symptomaticæ non a symptomate quodam eminentiori æstimandæ, sed speciales & veræ febres sunt alteri evidenti morbo supervenientes: aliàs symptomata tantùm febrilia dici merentur.

Symptomata febrilia alio sensu morbi sunt a febre producti & unà cum illa affligentes, sub quibus febris interdum ità latet, ut difficulter cognosci possit (c). Quorum symptomatum notas & criteria sufficienter evolvit GORTER. in *Comp. Med.*, & *syf. prax. gener.* Delitescentia febris intermit-

(a) Vid. Thef. XXXI. Num. 4.

(b) Vid. SENNERT. de Febr. Lib. 2. Cap. 21. & JONSTON. idea Med. Pract. Lib. 7. Art. 4.

(c) Vid. Thef. XIV.

termittentis sub alio morbo specialiter ex sedimento lateritio in urina dignoscitur.

THESIS LXXIX.

Possunt omnes febres tam acutæ quàm chronicæ, tam ordinariæ quàm malignæ fieri symptomaticæ, dum aliis morbis aut sibi invicem symptomatico modo superveniunt.

Sic vulneri symptomatica est febris acuta ordinaria: hydropi non rarò peripneumonia aut febris hectica phthisicaque symptomaticè accidit: febris acutæ ordinariæ & simplici pleuritis aut peripneumonia vel ex sinistra curatione, vel regimine calidiore, vel admissò frigore, vel denique ex condensatione phlogistica spontanea sanguinis per motum febrilem supervenit: variolis, dysenteria, pleuritidi, ictero non rarò febres malignæ vel ex incidente constitutione epidemica vel ex inquilino viscerum vitio symptomaticè adjunguntur (a). Causum cum tertiana complicatum, & pleuritidem quartanæ supervenientem observavit v. SWIEIEN (b): pleuritidi aliisque inflammatoriis non rarò jungi febrem biliosam, ex bile circa primas vias corrupta & accumulata, non superandam, nisi evacuatâ hæc saburrâ biliosâ vel per vomitum vel diarrhæam, restantur obviæ practi-
corum observationes: quo casu locum habent *curationes empyricæ* MARTINI RULANDI, qui in pleuritide præmissâ venæsectione passim vomitoria & purgantia exhibet.

Inter-

- (a) Vid. НУХНАМ de pleurit.
(b) Comment. Tom. 2. Aph. 732.

Interdum ità complicantur plures febres, ut dubium sit, quænam primaria vel secundaria dici debeat: *confusas* vocant antecessores nostri (a).

THESIS LXXX.

AD modum aliorum morborum, febrium aliæ vocantur endemiæ, aliæ epidemicæ, sporadicæ aliæ.

Endemiæ dicuntur febres unius speciei, quæ certæ cuidam regioni propriæ & quasi populares sunt; ità, ut ferè omnes ibi commorantes iisdem corripì soleant ex causis vernaculis aëris, aquarum &c.

Sic quæ loca aëre humido, crasso, nebuloso, effluviis aquarum stagnantium referto squallent, febrium intermittendum feracia esse solent. Pertinaces & mali moris febres (*intermittentes*) Stutgardiæ dudum ferè endemias ex GEU-
DERO memorat WERLHOFF. (b).

Epidemicæ sunt itidem febres sub una specie grassantes, quæ quidem communibus de causis, hærentibus in aëre, victu vel contagio, plures eodem tempore adoriuntur, sed non vernaculæ aut domesticæ sunt illi loco, in quo identidem grassari solent. Hoc adjectivo appellantur pleuritides, anginæ, febres catarrhales, dysentericæ, malignæ, aliæque continuæ & intermittentes, quando populariter grassantur.

Sporadicæ vocantur febres diversæ speciei, quando nec turmatim, nec eodem modo plures simul, sed hinc inde quenquam afficiunt non ex causis communibus, sed singularibus tantùm, illique corpori, in quod incidunt, propriis & inquilinis; uti dum unus continuâ biliosâ, alter intermittente, pleuritide alius laborat.

THESIS

(a) Vid. SENNET. loc. suprâ citat.

(b) Observ. de Febr. pag. 212.

THESIS LXXXI.

Dividuntur denique in legitimas & illegitimas.

Legitimæ sunt, quæ omnia phœnomena illi speciei februm, quam exhibent, propria secum habent: uti dum febris intermittens quolibet paroxysmo data *Thesi* VI. symptomata præ se fert.

GORTER eas febres legitimarum nomine intelligere videtur, quarum causa in universo humorum circulantium & vasorum systemate diffusâ est: cum eas, quæ a bile in primis viis corrupta, aut ab aliis causis topicis, sive hinc inde in corpore alicubi hærentibus, ortum habent, symptomaticas appellet (*a*).

Illegitimæ dicuntur, quando dictorum symptomatum unum alterumve abest, aut alia insolita, neque tamen periculosa, conjuncta sunt, aliàs enim malignæ forent (*b*). Sic intermittens illegitima erit, quæ frigus ab initio vel nullum vel admodum leve habuerit; aut cujus paroxysmi novis incidentibus horroribus perturbantur. Sic pleuritis illegitima est, quæ sine notabili æstu, aut tussis, aut sine pulsu velociore & fortiore est.

Ex hoc capite illegitimæ dicuntur febres autumnales aut vernaes, quando continuarum schema aliquamdiu mentitæ in intermittentes postea dehiscere solent.

Veteres dixerunt illegitimas, quæ ob causas compositas & diversas non habebant ordinarium decursum, uti febres omnes duplicatæ, triplicatæ, a bile & pituita simul peccantibus oriri creditæ.

(*a*) Prax. Med. §. 191. Num. X.

(*b*) Vid. Thef. XIX.